

VI. Miscellanea.

1. Śp. Prof. Tadeusz Piłat

We Lwowie zmarł 9-go stycznia br. w 79 roku życia Tadeusz Piłat, profesor statystyka i administracji w tamtejszym Uniwersytecie. Zasług jego pracowitego życia nie będzie mógł pominąć milczeniem historyk polskiego ruchu naukowego i życia publicznego b. zaboru austriackiego w ostatnich kilkudziesięciu latach. Był to niewątpliwie człowiek wybitny wiedzą i charakterem, oddany w zupełności nauce i działalności publicznej, reprezentant tego pokolenia, które w trudnych i ciasnych warunkach pracowało nad podtrzymaniem i rozwijaniem życia polskiego w ostatniej dobie zaborów. Byłoby niesłusznym i szkodliwym, gdyby pamięć o nim miała zagaść u współczesnego pokolenia, któremu otwiera się świetniejszy wprawdzie, ale z o tyle większą odpowiedzialnością połączony teren pracy; dlatego też pragnę w krótkim i niewyczerpującym zarysie, gdyż nie mam pod ręką odpowiednich materiałów, przypomnieć, czem był i jaką rolę odegrał w naszym życiu śp. Tadeusz Piłat.

Jest on twórcą nowoczesnej, czyniącej zadość wymaganiom naukowym, polskiej statystyki. Po odbyciu studiów pod kierunkiem znakomitego berlińskiego statystyka Engla, organizuje w r. 1873 we Lwowie biuro statystyczne przy Gal. Wydziale (krajowym. Trudno zdać sobie dzisiaj sprawę z tego, jak ciężkie było to przedsięwzięcie i jakie przeszkody należało przezwyciężać. Wydział kraj. był władzą autonomiczną pozbawioną egzekutywy nawet w stosunku do niższych organów samorządowych, jak powiaty i gminy. Jeżeli więc dla celów statystycznych chciał uzyskać materiał urzędowy od władz państwowych, czy samorządowych, zależał w zupełności od dobrej woli tych, których o te materiały musiał prosić. O zbieraniu materiałów na własną rękę nie mogło być mowy w szerszych rozmiarach ze względu na ograniczone i nader skromne środki. Mimo te trudności powstał z biegiem czasu imponujący zbiór „Wiadomości statystycznych o stosunkach krajowych” w 25 tomach, a kilkudziesięciu zeszytach, obejmujący bądź uzupełnienia statystyki państwowej, bądź opracowania dzia-

łów, nie uwzględnianych przez tę statystykę. Wymieniamy działy ważniejsze „Wiadomości Statystycznych”: ludność, własność ziemska, rolnictwo, przemysł i handel, stosunki kredytowe, stosunki gminne i powiatowe, gospodarstwo skarbowe, statystyka wyborów; daje to wyobrażenie, jak wszechstronny materiał zawarty jest w tej statystyce dla dziejów gospodarczych i społecznych Galicji ostatniej doby. Od początku swego istnienia do chwili likwidacji Wydziału krajowego Biuro statystyczne pozostawało pod kierownictwem śp. Tadeusza Piłata; był autorem wielu prac, wchodzących w skład „Wiadomości statystycznych”, dla innych umiał dobierać współpracowników, wszystkie odznaczają się dzięki jego współdziałaniu wysokim poziomem naukowym, który znajduje wyraz w ścisłości, ostrożności przy wyciąganiu wniosków, we wiarygodności źródeł, słowem w tem, co stanowi o wartości statystyki. Z prac śp. Piłata wymienić należy zwłaszcza studia nad ustrojem własności ziemskiej, jak o rozdrobnieniu własności włościańskiej w Galicji (1882) i o własności tabularnej (1889); statystyka tej ostatniej własności, uzupełniona przez dwukrotnie późniejsze spisy z r. 1902 i 1912, jest najlepszą statystyką większej własności w Polsce, nie wyłączając b. zaboru pruskiego.

Śp. Tadeusz Piłat interesował się również żywo zagadnieniami ekonomicznymi, a zwłaszcza sprawami agrarnymi. W r. 1872 wykładał ekonomję na Uniwersytecie lwowskim przed objęciem katedry przez Leona Bilińskiego, opublikował cały szereg rozpraw i artykułów o sprawach rolnych, a w Sejmie galicyjskim, którego był członkiem od r. 1887 aż do ostatnich czasów występował niejednokrotnie z ważną inicjatywą ustawodawczą, jak np. w sprawie reformy prawa spadkowego dla posiadłości rolniczych. W czasie, kiedy wszedł w skład Wydziału krajowego, jako zastępca Marszałka i szef departamentu rolniczego, przysłała do skutku za jego przyczynieniem się ustawa o tworzeniu włości rentowych; usiłowania w sprawie uregulowania parcelacji, w których brał niezmiernie czynny udział, nie przyniosły niestety praktycznych rezultatów, wskutek trudności, na jakie ta sprawa napotkała w Sejmie.

W rękach śp. Piłata, jako szefa departamentu rolniczego, koncentrowała się też akcja kraju nad podniesieniem rolnictwa; z jego zasług wymienić należy przyczynienie się do wysokiego poziomu Akademii rolniczej w Dublinach, która stała się jednym z najlepszych fachowych zakładów naukowych w Polsce. Na tem samym stanowisku czuwał nad wyzyskaniem i

nieukróceniem autonomji kraju w sprawach ustawodawstwa agrarnego; jeszcze w czasie wielkiej wojny kierował akcją odpierającą zamachy rządu wiedeńskiego na tę autonomję.

Dobry patriota i obywatel, o zrównoważonym i spokojnym sędzie, człowiek o wszechstronnym wykształceniu i szerokiej kulturze umysłowej, stanowił typ tak potrzebny w naszym społeczeństwie. Liczni uczniowie i pomocnicy w pracach śp. Tadeusza Piłata, wspominać będą z czcią i wdzięcznością człowieka nieposzlakowanej prawości i niestrudzonej pracowitości, w którym znaleźli doświadczonego kierownika i wypróbowanego przyjaciela.

T a d e u s z B r z e s k i .

2. Uchwały Konferencji b. Ministrów Skarbu.

Z inicjatywy p. Prezydenta Rzeczypospolitej odbyła się od 9—14-go stycznia 1923 konferencja b. Ministrów Skarbu w sprawie naprawy skarbu Rzeczypospolitej. W konferencji wzięli udział: Prezes Rady Ministrów, Marszałkowie Sejmu i Senatu, Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwowej oraz dotychczasowi Ministrowie i Kierownicy Ministerstwa Skarbu. Konferencja miała charakter doradczy, uchwały powzięte mają służyć rządowi jako wskazówki w akcji uzdrowienia finansów państwowych. Specjalna podkomisja ujęła odnośne problemy w szereg pytań, nad którymi przeprowadzono w plenum konferencji dyskusję i wyniki dyskusji sformułowano w tezach, będących odpowiedzią na postawione pytania. Tezy dotyczą budżetu, skarbowości samorządu, gospodarstwa, waluty i gwarancji politycznych. Poniżej podajemy według komunikatu urzędowego uchwalone tezy; wszystkie zostały uchwalone jednomyślnie z wyjątkiem oznaczonych niżej jako vota separata.

A. Budżet.

I. Dla zrównoważenia budżetu państwowego koniecznem jest przede wszystkim uzyskanie z przedsiębiorstw państwowych możliwie najkorzystniejszych wyników finansowych, a to drogą: a) utworzenia z nich samoistnych jednostek gospodarczych, mających własną osobowość prawną ! prowadzonych na zasadach przedsiębiorstwa prywatnego, b) wydzierżawienia, ewentualnie — c) sprzedaży.

II. Koniecznem jest dalej ograniczenie do niezbędnego minimum administracyjnych agend państwowych I możliwie daleko idące stopniowe przekazywanie ich samorządom. Tu należy zwłaszcza: szkolnictwo powszechne, szpitalnictwo, opieka społeczna, pośrednictwo pracy i administracja drogowa.

Warunkami, od których zależy urzeczywistnienie powyższej zasady, jest:

a) uchwalenie ustaw o samorządzie gminnym, wiejskim i miejskim, powiatowym i wojewódzkim;

b) ustawowe rozgraniczenie dochodów podatkowych między państwem i samorządem.

III. Nadto konieczne są:

1) redukcja władz i urzędów (między innymi zniesienie Ministerstwa Zdrowia Publicznego i Robót Publicznych z przekazaniem ich agend innym Ministerstwom) oraz połączenie poszczególnych Ministerstw i urzędów.

2) Scentralizowanie władz administracyjnych I i II instancji w starostwach- i województwach (art. 66 Konstytucji).

3) Znaczna redukcja ilości funkcjonariuszy państwowych.

IV. Ponieważ dotychczasowa akcja oszczędnościowa nie wydała oczekiwanych rezultatów, należy dla skutecznego przeprowadzenia tej akcji powołać przy Prezesie Rady Ministrów jednoosobowy organ z daleko idącymi uprawnieniami.

Vot.sep. Trzy głosy oświadczyły się za dodaniem słów: „mający moc natychmiastowej egzekutywy wydanych zarządzeń”.

V. Celem zmniejszenia wydatków w okresie sanacyjnym należy zaniechać wszelkich nowych inwestycji.

VI. Ponieważ znacznie więcej, niż połowa przewidywanych w planie finansowym na rok 1923 wydatków państwowych przypada na wojsko i kolej, koniecznym jest:

a) bardzo znaczne zredukowanie wydatków wojskowych,

b) wyodrębnienie już obecnie budżetu kolejowego z ogólnego budżetu państwowego w konsekwencji przeprowadzenia zasady, wyrażonej pod I a), i powierzenie prowadzenia kolei, jako przedsiębiorstwa, wybitnemu fachowcowi, posiadającemu kwalifikację handlowe.

V o t. s e p. Jeden głos wypowiedział się za skreśleniem ustępu, rozpoczynającego się od słów: „i powierzenie” ..... aż do końca.

VII. Celem zwiększenia dochodów państwowych należy utrzymać państwowy monopol tytoniowy, a zarazem celem administracyjnego i finansowego odciążenia Państwa monopol ten wydzierżawić.

VIII. W granicach obecnych wydatków budżetowych niemożliwym jest osiągnięcie równowagi budżetowej jedynie drogą rozwinięcia i podniesienia danin publicznych, dopóki nie będą osiągnięte poważne dochody Skarbu Państwa z innych źródeł.

IX. Podniesienie wydajności danin publicznych do skali przedwojennej jest możliwem, wymaga jednak takiego wymiaru i sposobu poboru, któryby podnosił stawki automatycznie, proporcjonalnie do spadku siły nabywczej marki aż do czasu jej stabilizacji.

X. Uznając opracowane w ostatnim czasie przez Ministerstwo Skarbu projekty podatkowe (podatek gruntowy, budynkowy, przemysłowy i dochodowy) za celowe i zmierzające do poważnego podwyższenia podatków bezpośrednich, należy celem dalszego zwiększenia dochodów skarbowych:

a) wprowadzić monopol spirytusowy, powierzając jego wykonywanie odrębnym organizacjom;

b) podnieść agio celne do poziomu siły nabywczej marki polskiej przy równoczesnem poddaniu rewizji taryfy celnej za współudziałem utworzyć się mającej Rady Cłowej przy Ministerstwie Skarbu;

c) ulepszyć sprawność władz skarbowych i znacznie podnieść poziom służby akcyzowej, oraz ścisłość strzeżenia granic;

d) przyspieszyć wydanie uproszczonych przepisów o opłatach skarbowych.

XI. Zasada progresji powinna być stosowana tylko przy podatku dochodowym i majątkowym.

XII. Zestawienie budżetu w marce niestabilizowanej jest możliwe tylko w sposób przybliżony z nadaniem Rządowi upoważnienia do przeprowadzenia w nim zmian, wynikających ze zmian w sile nabywczej marki

XIII. Wykonanie zestawionego w Ministerstwie Skarbu na rok 1923 projektu budżetu bez znacznej emisji jest niemożliwem.

XIV. Wyodrębnienie wydatków inwestycyjnych w każdorocznym budżecie i zamknięciu rachunkowem jest koniecznem.

XV. Uzyskanie państwowej pożyczki wewnętrznej czy zagranicznej jest bardzo utrudnionem, jak długo sprawa sanacji Skarbu nie wejdzie na drogę urzeczywistnienia.

XVI. Pobieranie pewnych zwiększonych danin publicznych ponad normy przedwojenne jest w warunkach obecnych Skarbu Państwa zasadniczo możliwem i wskazanem w ciągu dłuższego okresu czasu dla poważnego przyczynienia się do zrównoważenia budżetu państwowego.

Vot. sep. Trzy głosy proponują tekst: „Wskazanem jest wprowadzenie jednorazowego świadczenia (daniny) na cele sanacji Skarbu, o ile takie świadczenie będzie zdolne, albo sa-

mo, albo łącznie z innymi środkami zapewnić stabilizację marki".

B. Skarbowość samorządu.

Skarbowość samorządu należy tak urządzić, aby niedobory, powstałe z niewystarczalności własnych źródeł dochodowych (własny majątek, własne przedsiębiorstwo, opłaty za świadczenia itd.) pokrywane były dodatkami¹ do podatków państwowych. Praktyki pokrywania niedoborów subsydjami ze Skarbu Państwa należy stanowczo zaniechać.

C. Gospodarstwo.

I. Celem uniknięcia przeszkód w rozwoju wytwórczości krajowej, koniecznym jest:

a) dostosować ustawę z 18-go grudnia 1919 roku o czasie pracy w przemyśle i handlu do uchwał konferencji waszyngtońskiej;

b) zmniejszyć ilość dni świątecznych zgodnie z projektem ustawy z dnia 14-go lutego 1921 roku (druk sejmowy 2469),

c) znieść karalność w wypadkach dobrowolnej pracy, trwającej do dwóch godzin dziennie ponad normę ustawową.

Vot. sep. Dwa głosy proponują niezamieszczanie tego punktu;

d) dostosować ustawę o ochronie lokatorów do dzisiejszych stosunków, tak, aby nie zniszczyła ona całkowitej dochodowości nieruchomości miejskich, będących źródłem bogactwa krajowego i dochodów skarbowych; należy przy nowelizowaniu tej ustawy uwzględnić tylko lokatorów ekonomicznie najsłabszych;

e) zabezpieczyć takie wykonanie ustaw o reformie rolnej i o osadnictwie wojskowym, aby Państwu zapewniony był ekwiwalent pieniężny za sprzedane mienie państwowe i aby Państwo zwolnione było od ciężaru finansowania reformy rolnej i osadnictwa do czasu osiągnięcia trwałej równowagi budżetowej.

II. Ograniczenie importu należy regulować drogą ceł, wywóz zaś drogą opłat wywozowych, a nie drogą zakazów wywozu.

V o t. s e p. Trzy głosy proponują dodać: „Wywóz artykułów spożywczych pierwszej potrzeby może być dozwolony tylko w razie i w granicach stwierdzonego ich nadmiaru i ma być kontrolowanym przez lotne komisje; wszelkie przekroczenia w tym względzie mają podlegać sądom doraźnym”.

III. Akcja kredytowa z budżetu państwowego winna być zaniechana.

D. Waluta.

I. Stabilizacja marki jest możliwą dopiero po uzyskaniu równowagi wydatków i dochodów i zaprzestaniu drukowania pieniądza papierowego.

Vot. sep. Dwa głosy proponują: „Warunkiem stabilizacji marki jest zaprzestanie dalszej emisji banknotów”.

II. Przejście do waluty, opartej na kruszcu, jest dzisiaj: przedwczesnem.

III. Sposób sanacji waluty polega na zmniejszeniu wydatków państwowych, podniesieniu wydajności źródeł dochodów Skarbu i jednocześnie zwiększeniu wytwórczości, przy zachowaniu umiarkowania w spożyciu. Przyspieszy akcję sanacji waluty zwiększony wysiłek społeczeństwa w zakresie danin publicznych, łącznie z możliwością realizacji większych obiektów państwowych i zaciągnięcia pożyczki zagranicznej.

Równocześnie z podjęciem akcji sanacyjnej na podstawie programu ustawodawczo zatwierdzonego, należy wdrożyć prace przygotowawcze, zmierzające do założenia w formie spółki banku biletowego, opartego na kruszcu i obcych walutach, wniesionych częściowo przez Państwo, częściowo przez prywatny kapitał krajowy i zagraniczny.

Vot. sep. Zamiast pierwszego ustępu 2 głosy proponują: „Należy wysiłkiem społeczeństwa w połączeniu z innymi źródłami (realizacja majątku państwowego, pożyczka zagraniczna, względnie wewnętrzna) zebrać środki pieniężne, umożliwiające wprowadzenie i wykonanie planu skarbowego, celem zrównoważenia budżetu, bez potrzeby uciekania się przez czas akcji sanacyjnej do pożyczek P. K. K. P.”.

E. Gwarancje polityczne.

Celem zapewnienia jaknajrychlejszego i najskuteczniejszego przeprowadzenia planu sanacji Skarbu, należy przedłożyć władzy Ustawodawczej projekt ustawy ramowej, zawierającej wytyczne zasady projektowanej sanacji. Projekty ustaw szczegółowe, przez Rząd wypracowane, będą przedstawione do uchwały Radzie Naprawy Skarbu Rzeczypospolitej.

Rada składać się będzie z członków, wybranych z grona ludzi fachowych przez Sejm i Senat, oraz osób mianowanych. Skład Rady powinien być bardzo nieliczny.

3. Delegacja Francuska o Zjeździe Prawników i Ekonomistów w Poznaniu.

Delegacja prawników francuskich na Zjazd Prawników i Ekonomistów Polskich w Poznaniu zdawała sprawę ze swojej

podróży na posiedzeniu Societe de Legislation Comparee w Paryżu, w dniu 5-go lipca 1922.

Delegacja składała się z przewodniczącego prof. Beudant, dziekana wydziału prawnego Uniwersytetu w Strassburgu, prof. Basdevant z Paryża, prof. Lambert i Huvelin z Lyonu, prof. Hugueney z Dijon i prof. Niboyet z Strassburga.

Posiedzenie odbyło się pod przewodnictwem p. Dufourmantelle, jednego z wiceprezesów powyższego towarzystwa.

Pierwszy zabrał głos prof. Niboyet; zaznaczył na wstępie, że Zjazd Prawników i Ekonomistów był zjazdem narodowym polskim i że jako gości zaproszono wyłącznie przedstawicieli nauki prawa francuskiego, poczem przedstawił krótko główne przedmioty obrad Zjazdu: Prawo międzydzielnicowe, etatyzm, samorząd, reformę rolną i właściwość sądów przysięgłych.

Mówca zatrzymał się na kwestji konfliktów pomiędzy ustawami różnych dzielnic. We Francji sprawa konfliktów pomiędzy ustawami w Alzacji i Lotaryngji, a resztą ustaw francuskich unormowana została ustawą z 24-go lipca 1921 roku. Statut personalny oparty jest na pochodzeniu. Alzacczycy i Lotaryńczycy podlegają ustawom obowiązującym w Alzacji i Lotaryngji. Alzacczykami i Lotaryńczykami są osoby, które nabyły obywatelstwo francuskie z Traktatu Wersalskiego, z wyłączeniem osób naturalizowanych na podstawie ogólnych ustaw.

Projekt polski prawa międzydzielnicowego przewidywał określenie statutu personalnego przez zamieszkanie. Mówca dopatruje się motywów takiego odmiennego unormowania przedmiotu w dążeniu do zniesienia odrębności dzielnicowych. Mieszkaniec jednej dzielnicy zamieszkały w innej zostaje poddany ogólnemu ustawodawstwu i przestaje przez to być jednostką obcą.

Prof. Beudant, dziekan wydziału prawnego w Strassburgu, mówił o wrażeniu, które odniósł o stosunkach prawnych w Polsce. Wspominając o składzie sił profesorskich poszczególnych uniwersytetów, podkreślił, że spotkał się z wielką znajomością najświeższej literatury prawniczej Zachodu. Przedstawił następnie nastroje i dążenia ustawodawcze w trzech dzielnicach Polski i trudności, z którymi spotyka się unifikacja.

Trzy departamenty Alzacji i Lotaryngji przeciwstawione są całej pozostałej Francji; ustosunkowanie takie przesądza o wyniku procesu unifikacyjnego. Ponad wszystkimi trudnościami w Polsce, ponad różnicami politycznymi, dopatrzył się

prof. Beudant „prądu o nadzwyczajnej sile, który kieruje Polaków do jedności narodowej”. Zastanowił go dalej fakt, że w żadnej z dzielnic Polski nie ma dążeń separatystycznych. Połączony jednością języka, „najmocniejszym i najnieodzowniejszym czynnikiem jedności narodowej” prąd ten jest „objawem bardzo uwagi godnym i potężnym bodźcem nadziei”.

Zatrzymawszy się na problemie reformy rolnej, której całość mówca chciałby ujrzyć opracowaną pod kątem widzenia politycznym, socjalnym i ekonomicznym, mówca przedstawił projekt realizacji współpracy prawników polskich i francuskich.

Po pierwsze należałoby połączyć wysiłek naukowy na terenie prawa porównawczego przez stworzenie ugrupowań lokalnych Societe de Legislation Comparee w miastach uniwersyteckich Polski i Francji.

Po drugie należy umożliwić publikacje prawnicze. W rachubę wchodzi przekształcenie Bulletin de la Societe de Legislation Comparee, w którym znajdowałyby się przyczynki do poznania prac ustawodawczych krajów obcych i bibliografia prawnicza.

Prof. Lambert z Lyonu przedstawił projekt założenia Komitetu zbliżenia prawnego polsko-francuskiego. Projekt ten powstał na Zjeździe w Poznaniu, komitet ma obejmować dwa działy, polski i francuski. Celem jest zbliżenie prawników francuskich i polskich, przez udział w pracach Komisji Kodyfikacyjnej, wykłady profesorów francuskich w Polsce, wysyłanie książek i wydawanie wspólnego czasopisma. Komitet winien być założony zaraz; nie stanie on na przeszkodzie rozbudowie Sté de Legislation Comparee.

Wspomniawszy krótko o pobycie w Pradze, prof. Lambert porównał Zjazd Poznański z odpowiednimi instytucjami w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej,

Zawód prawniczy zrzeszony jest w Stanach w „American Bar Association”, Stowarzyszeniu Palestry Amerykańskiej, do którego należą wszystkie wybitne siły adwokatury, sądownictwa i wyższych uczelni. Za pomocą swoich organizacji „Komisji dla ujednostajnienia ustaw Stanów” i „Stowarzyszenia Amerykańskich Szkół prawa” wywiera Stowarzyszenie Palestry Amerykańskiej decydujący wpływ na naukę prawa i ustawodawstwo w prawie handlowym nie tylko w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, ale i w Ameryce Południowej.

Ze względu na głęboki rozdział panujący pomiędzy poszczególnymi zawodami prawniczymi nie widzi mówca mo-

żności założenia takiego stowarzyszenia we Francji. Stawia za to jako przykład Zjazd w Poznaniu, na którym raz do roku zbierają się przedstawiciele wszystkich prawników i ekonomistów, teoretyków i praktyków.

Jako ostatni przemawiał prof. *Basdevant*, który przedstawił kwestje prawa publicznego poruszone na Zjeździe. Wspomniał o przemówieniach w sprawie Rady Stanu i etatyizmu, wskazał jako na przykład praktyczny na przesilenie gabinetu Ponikowskiego, które trwało podczas Zjazdu, i wskazał wreszcie na korzyści, które wynikałyby z wysyłania studentów francuskich do Polski. Studenci francuscy znaleźliby wdzięczne tematy dla tez doktorskich; przez bezpośredni kontakt z kolegami polakami przyczynią się w dużej mierze do wzajemnego zbliżenia prawników obydwóch narodów.

Na tern przewodniczący posiedzenie zamknął.

Zauważyć tutaj należy, że w międzyczasie zawiązał się Komitet zbliżenia prawniczego polsko-francuskiego. Oddział francuski. Przewodniczącym został ambasador *Noulens*, w skład Komitetu weszła duża ilość wybitnych osobistości francuskiego świata prawniczego. Siedziba znajduje się: 6 rue Godot de Maury, Paris IX. Komitet wystarał się już o potrzebne fundusze i wkrótce ma rozpocząć wydawnictwo czasopisma.

Stefan Dembiński (Paryż).

4. Trzeci Targ Poznański.

Targ Poznański jest instytucją gospodarczą o charakterze czysto handlowym.

Tegoroczny III. Targ Poznański odbędzie się wiosną w czasie od 29-go kwietnia do 5-go maja na przestrzennych placach zawierających 250.000 m². Ekspozyty wystawiane będą bądź pod golem niebem, bądź w widnych halach, posiadających łącznie 30.000 m² powierzchni użytkowej.

Targ ten jak i poprzednie będzie ogólno-polskim targiem krajowym. Zasadniczo udział w nim wezmą tylko firmy polskie i gdańskie. Firmy zagraniczne dopuszczane do niego będą, o ile są reprezentowane przez obywatela Polski, kupca zawodowego, posiadającego stałą składnicę w kraju, oraz o ile nie stanowią konkurencji dla przemysłu polskiego.

Skupiając ekspozyty wszystkich najpoważniejszych przedsiębiorstw krajowych Targ Poznański będzie przeglądem całego przemysłu polskiego. Umożliwiając bez wielkiego nakładu kosztów bezpośrednie zejście się kupca z wytwórcą Targ wpłynie na ożywienie handlu wewnętrznego.

Ponadto jest Targ Poznański polskim targiem eksportowym, ściągając licznych kupców z zagranicy, zwłaszcza z Bałkanu, Rumunii, państw bałtyckich oraz z innych handlowych centr europejskich i amerykańskich; stanowi więc targ doskonałą okazję wejścia w stosunki handlowe z zagranicą. Za przykładem polskiego przemysłu tekstylnego powinny sobie także inne gałęzie przemysłu polskiego zdobyć klientelę zagraniczną.

Nie ulega wątpliwości, że ogół kupiectwa i przemysłu polskiego — w zrozumieniu interesu własnego — udzieli III. Targowi Poznańskiemu jak najdalszego swego poparcia.

5. Towarzystwa prawnicze i ekonomiczne.

Towarzystwo prawnicze i ekonomiczne w Poznaniu rozwinęło w 1922 r. bardzo ożywioną działalność. Obok zorganizowania VII Zjazdu prawników i ekonomistów polskich, obok opinjowania różnych projektów ustawodawczych, obok współpracy w „Ruchu”, Towarzystwo zorganizowało szereg wieczorów dyskusyjnych, bardzo licznie uczęszczanych.

Odczyty, któremi zebrania zagajano i które dawały podstawę dla dyskusji, były następujące: Prof. Peretiatkiewicz „Zasady ordynacji wyborczej”, Dyrektor Adamczewski „Zagadnienia waluty polskiej”, Dr. Winiarski „Zagadnienie słusznego traktowania handlu w stosunkach międzynarodowych”, St. Czarnowski „Sposoby lokowania kapitałów”, Prof. Kasznica „O Najwyższym Trybunale Administracyjnym”, Dr. Szmidt „Równowaga budżetowa Skarbu Polskiego”, Dr. Kierski „Stan prawny walki o ziemię w b. zaborze pruskim”, Dr. Żółtowski „O etatyzmie w Polsce”, Prof. Ohanowicz „Umowy o dostawę podczas wojny i po wojnie”, Prof. Taylor „Podstawy emisji banknotów”. Niektóre odczyty zgromadziły z górą 300 uczestników i wywołały bardzo żywą dyskusję.

W marcu 1923 r. odbyło się Walne Zebranie Towarzystwa. W skład nowego Zarządu weszli: Prof. Peretiatkiewicz, jako przewodniczący. Prof. Bossowski, jako sekretarz i skarbnik, nadto Dyrektor Adamczewski, Starosta Begale, Dr. Celichowski, P. Kuc, Sędzia Dr. Mańkowski, Dr. Rosiński, Dr. Sznrdt.

6. Fundusz wydawniczy „Ruchu”.

Na fundusz wydawniczy „Ruchu” złożył:

1. Wydział krajowy w Poznaniu	1.500.000
2. Towarzystwo Ubezpieczeń „Vesta”	500.000
3. Firma B. Kasproicz w Gnieźnie	500.000
4. Wydział powiatowy w Szubinie	200.000
5. Magistrat m. Torunia	100.000

6. Wydział powiatowy w Odolanowie	100.000
7. Wydział powiatowy w Będzinie	100.000
8. Wydział powiatowy w Żninie	100.000

Zwracamy się do wszystkich przyjaciół naszego pisma z usilną prośbą o poparcie, zarówno przez pozyskiwanie nowych prenumeratów, jak również przez zasilanie „Funduszu wydawniczego”. Wszelkie kwoty składane na Fundusz wydawniczy „Ruchu” (pod adresem Redakcji¹, konto P. K. O. nr. 201.346) będą na tem miejscu ogłaszane.

Do nabycia w Księgarniach:

- Encyklopedia prawa obowiązującego w Polsce, praca zbiorowa, Zeszyt 1-szy (prawo publiczne), Poznań, 1923, str. 200 Fiszer i Majewski.
- Janet Paul, Historia doktryn politycznych, Poznań, 1923, Fiszer Majewski
- Jellinek J. „Ogólna nauka o państwie”, księga pierwsza, przełożył Prof. Dr. Peretiatkowicz, Warszawa, 1921, Hoesick.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej i ważniejsze ustawy polityczne, zestawiał i wydał Prof. Dr. Peretiatkowicz, wydanie drugie, rozszerzone, Poznań, 1922, Fiszer i Majewski, str. 246.
- Ohanowicz Prof. Dr. „Przyrzeczenie publiczne”, studium z prawa cywilnego, Poznań, 1921, Gebethner.
- Tenże. „Zarys prawa cywilnego b. dzielnicy pruskiej. Część pierwsza: Nauki ogólne,” Poznań, 1922, Fiszer i Majewski, str. 89.
- Tenże „Zarys prawa cywilnego b. dzielnicy pruskiej. Część druga: Zobowiązania. Poznań, 1922, Fiszer i Majewski, str. 127.
- Peretiatkowicz Prof. Dr. „Wojna a idea prawa”, wyd. 2-gie, Poznań, 1920, Gebethner, str. 32.
- Tenże. „Encyklopedia prawa, jako wstęp do nauk prawnych”, Poznań, 1922, Fiszer i Majewski (Wende), str. 80.
- Tenże. „Państwo współczesne”. Wyd. IV rozszerzone, str. 80.
- Tenże. „Filozofia społeczna J. J. Rousseau'a”, wyd. II, przejrzone i uzupełnione, str. 236.
- Rousseau J. J. „Umowa społeczna”, przełożył i objaśnił Prof. Dr. Peretiatkowicz, wyd. 2-gie, Poznań, 1920, Gebethner, str. 130.
- Rutkowski Prof. Dr. „Poddanie włościan w XVIII w. w Polsce i niektórych innych krajach Europy”. 1921. Gebethner.
- Tenże. Sprawa włościańska w Polsce w XVIII i XIX w. Warszawa 1922, str. 92.
- Stelmachowski Dr. „Zarys pojęć socjologicznych i prawnopañstwowych”, Poznań, 1919.
- Taylor Prof. Dr. „Pojęcie współdzielczości”, wyd. Akad. Umiej., Kraków, 1916, Gebethner, str. 131.
- Tenże. „Statyka i dynamika w teorii ekonomii”, wyd. Akad. Umiej., Kraków, 1919, str. 207.
- Tenże. „Reforma podatku gruntowego w Polsce”. Kraków, 1919, Krzyżanowski, str. 117.
- Tenże. „Sprawa robotnicza w oświetleniu idei chrześcijańskiej”, Poznań, 1921, Księg. św. Wojciecha, str. 14.
- Tenże. „Prawo skarbowe Rzeczypospolitej Polskiej”, 2 tomy, 1920, str. 224 i 178.
- Winiarski. „Królestwo Polskie”. Dokumenty historyczne dotyczące prawnopolitycznego stosunku Królestwa Polskiego do Cesarstwa Rosyjskiego, wydali Maciej ks. Radziwiłł i dr. Winiarski, Warszawa, 1915, Gebethner.
- Tenże. Rzeki polskie ze stanowiska prawa międzynarodowego, Poznań, 1922, Gebethner, str. 266.
- Tenże. „Les institutions politiques en Pologne au XIX siècle”, Paris, 1921, Picard.
- Zaleski Stefan Dr., „Démographie générale de la Pologne”, (str. 301 i 11 map i kartogramów oraz 22 strony wykresów), Lausanne, 1920, Gebethner.
- Tenże. „Poland, her people, history, industries, finance, science, literature, art. and social development, by Stefan Zaleski etc., London.
- Zoll Fryd. (starszy). „Rzymskie prawo prywatne”, Tom piąty, prawo rodzinne i spadkowe, opr. prof. Dr. Lisowski, Kraków, 1921, Czernecki.